

Základy práva

Mgr. Ing. Martina Cirbusová, Ph.D.

I. BLOK

Obsah

- Základy teorie práva
- Pojem a funkce práva
- Soukromé vs. veřejné právo
- Hmotné vs. procesní právo
- Zásady soukromého práva
- Občanské právo hmotné

Základy teorie práva

- Pojem práva
- Funkce práva
- Zákonnost
- Právní vědomí
- Prameny práva
- Právo veřejné s soukromé
- Právní normy
- Druhy právních předpisů
- Interpretace právních norem
- Odvětví práva
- Právní vztahy
- Právní jednání (ne právní úkon - § 34 OZ, ale právní jednání - § 545 NOZ)
- Protiprávní jednání
- Promlčení a prekluze práva
- ...

**CO JE TO PRÁVO A JAKÉ JSOU
JEHO FUNKCE?**

Pojem a funkce práva

■ POJEM PRÁVA

- něm. filozof I. Kant (1724-1804) „snaha o zodpovězení otázky „co je to právo?“ bude právníky uvádět jen do rozpaků
- definování práva v závislosti na určení je podstaty:
 - a) přirozeně právní pojetí – spojuje podstatu práva se znaky, které jsou mu přirozené
 - b) pozitivně právní pojetí – podstatu práva považuje za výsledek zákonné tvorby
- ve smyslu objektivním: souhrn právních norem vynutitelných státem
- ve smyslu subjektivním: souhrn možností chování se normou vymezeným způsobem

Pojem a funkce práva

POJEM PRÁVA

- právo je systém pravidel regulující chování lidí s cílem uspořádat společenské vztahy
- kromě práva regulují chování lidí také – morálka, etika, náboženství, tradice
- právo se od jiných liší:
 - formou
 - obecnou závazností
 - státním donucením

Pojem a funkce práva

FUNKCE PRÁVA

- regulace společenských vztahů
- orientace právních subjektů ve složitých společenských vztazích
- prevence a řešení základních mezilidských konfliktů
- vytváření stavu právní jistoty ve společnosti
- udržování sociálního pořádku
- zajišťuje přenos kulturních vzorců chování

Soukromé a veřejné právo

SOUKROMÉ PRÁVO

- upravuje společenské vztahy na základě rovnosti účastníků
- občanské právo, rodinné právo, autorské právo, obchodní právo, pracovní právo

VEŘEJNÉ PRÁVO

- upravuje takové společenské vztahy, v nichž stát a jeho orgány vystupují jako nadřízení nositelé moci vůči podřízeným osobám
- ústavní právo, správní právo, trestní právo, finanční právo, procesní právo

Soukromé a veřejné právo

- 1. TEORIE ZÁJMOVÁ**
- 2. TEORIE MOCENSKÁ**
- 3. TEORIE ORGANICKÁ**

Hmotné a procesní právo

HMOTNÉ PRÁVO

- představuje obsah společenských vztahů
- stanovuje jak se lidi mají ve společenských vztazích chovat

PROCESNÍ PRÁVO

- stanoví postupy jimiž se účastníci právních vztahů mohou domáhat svého práva

Zásady soukromého práva

= základní pravidla, která ovládají soukromé právo jako systémový celek a prostupují celou úpravou osobních, rodinných a majetkových práv a povinností soukromoprávní povahy

= uplatňují se bez ohledu na to, jsou-li v občanském zákoníku jako ústředním soukromoprávním předpisu výslovně vyjádřeny či nikoliv

= svůj základ odvozují ze stěžejních hodnot pluralitní demokracie, tržního hospodářství, právního státu a ochrany lidských a občanských práv

= § 3 odst. 2 OZ - nejde o taxativní výčet!

? KDE JINDE JSOU TEDY ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA?

Zásady soukromého práva

Zásady soukromého – občanského práva odvozují svůj základ ze stěžejních hodnot pluralitní demokracie, tržního hospodářství, právního státu a ochrany lidských a občanských práv:

- stěžejní společenské hodnoty jsou zakotveny a zformulovány v ústavním pořádku (Listina, mezinárodní úmluvy, Ústava)
- po vstupu ČR do EU vyplývají některé zásady pro soukromé právo i z hodnot, které jsou vlastní EU

Občanské právo hmotné

- ústřední postavení v rámci celého soukromého práva
- 2 základní zásady: autonomie vůle a rovné postavení
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Systematika OZ

1. Obecná část – předmět právní úpravy, osoby, zastoupení, věci a jejich rozdělení, právní skutečnosti
2. Rodinné právo – manželství, příbuzenství, švagrovství, poručenství a jiné formy péče,
3. Absolutní majetková práva – věcná práva
4. Relativní majetková práva – závazky
5. Ustanovení přechodná a závěrečná

Občanské právo hmotné

Občanská práva subjektivní povahy jsou:

- 1) Osobní práva
 - a) statusová práva – upravující právní stav, resp. postavení fyzických a právnických osob
 - b) osobní nebo osobnostní práva
- 2) Rodinná práva
- 3) Majetková práva
 - a) držba, vlastnické právo, věcná práva k věci cizí
 - b) dědické právo
 - c) závazkové právo

Občanskoprávní skutečnost

= je to objektivní skutečnost, kterou bere na zřetel občanské právo a spojuje s ní občanskoprávní následky

NÁSLEDKY:

- vznik
- změna
- zánik

subjektivních práv nebo povinností

Občanskoprávní skutečnost

DRUHY:

1. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ = takové chování osoby(subjektu práva), které je schopno vyvolat právní následky

př. mlčení (druh nekonání)

2. PRÁVNÍ UDÁLOST = jde o skutečnost, která v určité podobě za určitých okolností je pro právo významná: právo ji bere na zřetel a spojuje s ní právní následky

př. čas, smrt, narození

II. BLOK

Obsah

1. Právní vztahy
2. Subjekty a objekty občanského práva
3. Rodinné právo
4. Majetková práva

Právní vztahy

„má-li někdo subjektivní právo vůči jinému nebo vůči určité věci, existuje v důsledku toho vztah mezi oprávněným a povinným – tento vztah se označuje za právní vztah“

PRVKY PRÁVNÍHO VZTAHU

- 1) Subjekt
- 2) Objekt
- 3) Obsah

Subjekty občanského práva

- 1) Osoby fyzické
- 2) Právnícké osoby
- 3) Spotřebitel
- 4) Podnikatel

Subjekty občanského práva

- právní normy určují okruh osob, na které se obracejí, a vymezují jejich **PRÁVNÍ ZPŮSOBILOST – 2 vlastnosti!**

1) Způsobilost k právům a povinnostem = ZPŮSOBILOST BÝT SUBJEKTEM PRÁV A POVINNOSTÍ (právní subjektivita)

2) Způsobilost k právně relevantnímu jednání

a) způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (způsobilost k právním úkonům)

b) způsobilost založit svou odpovědnost (deliktní způsobilost)

Fyzické osoby

- každá FO má právní osobnost = je způsobilá v mezích právního řádu mít práva a povinnosti – jedno ze základních lidských práv (§ 15 odst. 1 OZ)
- právní osobnost FO vzniká narozením (§ 25 OZ!)
- svéprávnost vzniká postupně podle stavu psychické vyspělosti FO
 1. zletilostí (18. rok)
 2. uzavřením manželství
 3. na základě rozhodnutí soudu

Fyzické osoby

- plnou svéprávnost nemají:

1. nezletilci

2. zletilé FO, jejichž svéprávnost byla omezená rozhodnutím soudu

- svéprávnost je podle obč. práva hmotného určující pro občanskou procesní způsobilost

- přiznání svéprávnosti soudem:

1. nezletilý dosáhl věku 16ti let

2. je schopný sám se živit a sám obstarat své záležitosti

3. zákonný zástupce nezletilého s návrhem souhlasí

Fyzické osoby

- omezení svéprávnosti soudem - § 57 OZ
- pouze tehdy, pokud by mu jinak hrozila vážná ujma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům některé z mírnějších a méně omezujících opatření (§ 55 odst. 2 OZ)
- soud nemůže zletilého člověka zbavit svéprávnosti zcela!

Právní osoby

- osoba odlišná od fyzické osoby
- organizovaný útvar, který má podle zákona právní osobnost (§ 20 odst. 1)
- právníky osobami mohou být útvary různého druhu – může jít o společenství osob, ale také o účelově vyčleněný majetek
- nejdůležitějším znakem PO je jejich právní osobnost – subjektivita (§ 15 odst. 1 OZ)
- PO mají též způsobilost k právním jednáním – rozsah subjektivity se kryje se způsobilostí k právním jednáním

Právnícké osoby

- dalším znakem PO je jejich majetková autonomie

DĚLENÍ

- a) PO soukromého práva (obchodní společnosti) a PO veřejného práva (stát)
- b) podle povahy lze PO dělit na korporace a fundace(nadace) a smíšené útvary

Právnícké osoby v OZ

- dělení do čtyř oddíl

1.díl - obecné otázky týkající se všech druhů PO (§ 118-§ 209)

2.-4. díl – jednotlivé druhy PO (§ 210 – 302 OZ korporace, §303 – 401 fundace, § 402 – 418 ústavy)

- identifikace PO – název, sídlo, zápis do veřejného rejstříku

Spotřebitel

- pojem spotřebitel není jednoznačně definován
- většina směrnic, které sledují ochranu hospodářských zájmů spotřebitelů je chápána jako FO, případně osobu jednající pro svou potřebu, tj. potřebu spjatou s její profesionální (výdělečnou) aktivitou
- § 419 OZ – *„spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná“*

Podnikatel

- OZ – každý, kdo provozuje podnikatelskou činnost, bez ohledu na to, zda k takové činnosti má oprávnění nebo ne (§ 420 OZ)
- pojmové znaky podnikání – činnosti vykonávané:
 - výdělečné
 - samostatně
 - živnostenským nebo obdobným způsobem
 - na vlastní účet a odpovědnost
 - se záměrem činit tak soustavně
 - za účelem dosažení zisku
- podnikatelem může být jak FO tak PO

Rodinné právo

1. Manželství

- vznik
- zánik

2. Příbuzenství a švagrovství

- všeobecná ustanovení
- poměry mezi rodiči a dětmi

3. Poručnictví a jiné formy péče o děti

Manželství

§ 655 OZ – je to trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon za účelem založení rodiny, řádné výchovy dětí, vzájemné podpory a pomoci

VZNIK: svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy

- církevní nebo občanský sňatek (§ 657 OZ)

ZÁNIK: jen z důvodů stanovených zákonem (§ 754 OZ)

PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ: (§687 OZ – manželé jsou si povinni úctou, žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti)

VYŽIVNÉ MEZI MANŽELY: (§ 697 OZ) – v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň

Vztahy mezi rodiči a dětmi

§ 865 RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

- náleží stejně oběma rodičům
- rozhodne-li soud o omezení svéprávnosti, rozhodne zároveň o rodičovské odpovědnosti
- RO vykonávají rodiče po vzájemné shodě a v souladu se zájmy dítěte

§ 858 – péče o dítě, péče o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochrana dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, určení místa jeho bydliště, zastupování dítěte a spravování jeho jmění

- od narození po nabytí svéprávnosti
- vyživovací povinnost není součástí rodičovské odpovědnosti

Vztahy mezi rodiči a dětmi

§ 910 Vyživovací povinnost

- předci a potomci mají vyživovací povinnost
- pro určení rozsahu jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného
 1. výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky
 2. výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce
- § 922 výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení
- !pro děti i za dobu nejdéle tří let zpětně od tohoto dne!

Majetková práva

A) ABSOLUTNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA

1. Věcná práva

- držba
- vlastnictví
- spoluvlastnictví
- věcná práva k cizím věcem
- správa cizího majetku

2. Dědické právo

B) RELATIVNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA

- závazky

Věcná práva

DRŽBA

- držitelem je ten, kdo vykonává právo pro sebe
- držet lze právo, které lze právní jednáním převést na jiného a které připouští trvalý nebo opakovaný výkon

VLASTNICTVÍ

- vše co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím
- vlastník má právo se svým vlastnictvím **v mezích právního řádu** libovolně nakládat
- § 1042 OZ!

Věcná práva

SPOLUVLASTNICTVÍ

- osoby, jimž náleží vlastnické právo k věci společně, jsou spoluvlastníky
- spoluvlastníci se považují za jedinou osobu a nakládají s věcí jako jediná osoba
- každý spoluvlastník má právo k celé věci

VĚCNÁ PRÁVA K CIZÍM VĚCEM

- právo stavby
- věcná břemena
- zástavní právo
- zadržovací právo

Dědické právo

= je to právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní

- pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práva a povinností vázaných výlučně na jeho osobu
- dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona
- dědického práva se lze předem zříci smlouvou se zůstavitelem
- dědic má právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout

Závazkové právo

- ze závazku má věřitel vůči dlužníkovi právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit

Závazek vzniká:

- ze smlouvy
- z protiprávního činu
- nebo z jiné právní skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá

SMLOUVA – strany ní projevují vůli zřídit mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy

- z návrhu na uzavření smlouvy musí být zřejmé, že kde jej činí, má úmysl uzavřít určitou smlouvu s osobou, vůči níž nabídku činí

Použité zdroje

- DVOŘÁK, Jakub; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8
- HARVÁNEK, Jaromír a kol. Právní teorie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 439 s.
- TICHÝ, Luboš. Obecná část občanského práva. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, 390 s. ISBN 978-80-7400-483-4
- HORÁLEK, Vladimír; SCHELLE, Karel; TAUCHEN, Jaromír. Encyklopedie pojmů nového soukromého práva. 2. dopl. vyd. Praha: Linde, 2014. 488 s. ISBN 978-80-7201-948-9
- zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník